

AZ ŐSMASSZÍVUM PEREMÉN

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár meghívására tekintetem meg a norvégiai vers-kép-párokból álló kiállítást, melynek már a címe is valami különlegeset ígér: Az ősmasszívum peremén.

A csendes, hangulatos, boltíves kiállítótérben egy ősi világ rejtélyes üzenetére bukkanunk. Az üzenetek megfajtásához Kovács katáng Ferenc tankái adnak kapaszkodókat. Az üzeneteket Tószegi Zsuzsanna fotográfus rejtette el fényképein, és megsúgta nekünk a lényegét: nem érdemes a földet nézni, felfelé kell tekinteni, bármerre járunk. Az ősmasszívum peremén című kiállításon ez a tizenhét kép és alattuk a képek ihlette tankák kiszakítanak bennünket a gondoktól teli hétköznapiakból, amikből olykor lehetetlennek tűnik a szabadulás. De a kiállításnak nem a szórakoztatás a célja, nem pihentető kikapcsolódásra csábít, inkább távlati perspektívába helyezi a jelen problémáit. Nem csupán a személyes gondjainkra nyújt vigaszt, az emberiséget fenyegető veszélyek kihívásaira is választ találhatunk. A norvég tájakat, fjordokat, partokat elnézve szembesülünk a teremtés ősi természeti és mítoszvilágával, annak harmonikus, egyben örökérvényű, megkérdőjelezhetetlen igazságával. Nem egyszerű tájképek ezek. A leglényegesebb eleme a válogatásnak a határ. A tisztán kivehető peremlét a föld és az ég között. Madarak, felhők, tornyok, magaslatok, amelyek visszatükröződnek a víz felszínén, vagy üres otthonok, amelyek kietlen emelkedőkön, partszakaszokon a természetben gyökerezve szinte lebegnek.

A képek alatt rövid írások, Kovács katáng Ferenc tankái szerepelnek. „Tanka magyarul rövid vers, a klasszikus japán költészet egyik ágazata, továbbá a japán irodalom egy kiemelkedően fontos műfaja” – olvasom a Wikipédián. A tanka öt egységből áll, hosszabb, mint a szerző által igen kedvelt haiku. Kovács katáng elmondása szerint a svéd kimagaslóan legjobb költője, Tomas Tranströmer (Stockholm, 1931. április 15. – Stockholm, 2015. március 26.) verseinek fordításai közben szerette meg ezt a versformát. Sőt, még azt az irodalomtörténeti adalékot is elmesélte, hogy „az említett svéd költő agyvérzést kapott, ezért a feleségének diktálta le a verseit, ekkor talált rá a háromsoros haiku műfajára, ami nem fárasztotta szegényt”. „A haikufordítások közben szerettem meg a tömörségre, a lényeg megfejtésére sarkalló formát. Most azért döntöttem a tanka mellett, mert szükségem volt két extra sorra, sok lett a fotók kapcsán a mondandóm...” – fejtette ki indíttatását a költő.

Ez a kombináció, az irodalom és a képköltés művészetének keveredése különleges élményt nyújt. A fjordokat, gleccsereket, a norvég partok felhőkbe nyúló sziklás partszakaszait ábrázoló képek látványvilágát a tankák szövege harmonikusan teljesíti ki. Minden képnél hosszasan elidőzhetünk, hiszen a felmerülő érzéseinkre rezonálnak az írások, amelyek tágabb értelmezésre adnak lehetőséget.

Hamar feltűnik, hogy a kamera fókusza kikerülte az embert, a fekete-fehér képeken nem süt a nap, nincs élet, a valóságot szinte mozdulatlanul mutatja be. A hegyek, a tájak magányosak, és nem népesíti be a kirándulók tömege. Egy elhagyott lakókocsi, egy ősi norvég mintákkal díszített, lakatlan házikó sugallja, hogy az ember csak titkos tanúja a világmindenségnek, meghívott vendég. Amikor ezek a hegyek megszülettek, az ember még nem volt sehol, és ha kipusztul az emberiség, ugyanezek a hegyek tekintenek le a sokaság nélküli földre, magányosan. Az alkotások felsőbb régiókban tükrözik vissza az ősi, teremtett világot, a hegyek ormaira fókuszálnak, a felhőkre, a víztükörré: egyszerre fenséges és ijesztő, lélegzetelállító és megrettentő fotográfiák. A képek a lelki szféra húrjait pengetik, a szövegek pedig mély zengésűek, a férfiszólam karakteres szövegvilága tárul elénk. Akaratlanul is eszembe jut a jin-jang filozófiája, az egymással szemben álló kozmikus erők tana, benne a férfi és a nő

ellentétpárjának egymást kiegészítő örök igazsága. A tankák révén pedig eszünkbe jutnak a japán művész, Kacusika Hokusai (1760–1849) híres látképei, fametszetei.

Tószegi Zsuzsanna érzékeny, női megközelítését Kovács katáng Ferenc sokszor a realitás, a tények és a humán érzékelés költői eszközeivel párosítja a képekre reflektálva:

Részlet vagy egész?
Parányi tartályhajó.
Jónás, a bálna.
Horizontra égett Nap.
Laza ecsetvonások

a vonalkázott,
besatírozott égen.
Felhő és szél köz-
ismert férfi-szimbólum.
Horgonytvetett csend.

Egészben a rész.
Szélfodrozta nyugalom.
Gyűrött part mentén,
talán itt komponálta
Grieg a Hegyi szolgát.

Máskor mesélni kezd:

Pataklány selymes
hajzuhataga terül
zordon kőapó
vén ráncain, foltjain.
Girbe-görbe águjjak

fésülik lágyan.
Fényes csillagok őrzik
ősidők óta
a zuzmópaplan alatt
álmát álmodó apót.

Vagy ismeretanyaggal dúsítja a befogadásra szánt alkotást:

Borgund községben
viking hajók sárkányfej
orrdíszzeivel.
Hegyeket összekötő
Királyi út peremén.

E középkori
norvég dongatemplomot
András apostol
nevére keresztelték.
Az ezer hasonlóból

huszonnyolc áll még.
Ezeregyszáz-nyolcvanban,
télvíz idején
vágták ki faanyagát.
Halpikkelyzsindely fedí

többlépcsős tető-
szerkezetét, tornyait.
Faragványai
pogány jelképek, tárgyak:
északi mitológia.

A kiállítás színterén a költő képviseli az esendő és érzékeny emberi lényt, szerény hozzászólásaival, vigyázó, fegyelmező jelenlétével kommentálja a létezés csodáit. A földtől elrugaskodva, de még a menny boltozata alatt, az emberi élet korszakainak metaforikus igazságában elmerülve – elhagyva a gyerekkort, de még az elmúlás megnyugvása előtt – a krónikás szavai azt sugallják, hogy ez a megidézett világ ugyan mentes a zajtól, szennytől, de a színek hiányoznak belőle. Ez az ősi peremlét érzelmek és kötődés nélküli, önmagáért való szépség csupán.

A kiállításon elveszett gyermekként bolyongtam, és szótlánul szemléltem az alkotópáros által megidézett világot. Felzaklatva távoztam, és tudom, még hosszú ideig magamban hordozom azt a hálával átítatott tünődést, milyen lehet letekinteni erre a legkevésbé sem tökéletes világunkra onnan fentről, az ősmasszívum pereméről.

Tallián Mariann

Megjelent az [Irodalmi Jelen honlapján](#), 2022. május 8-án.

Közzétéve a szerző engedélyével.